

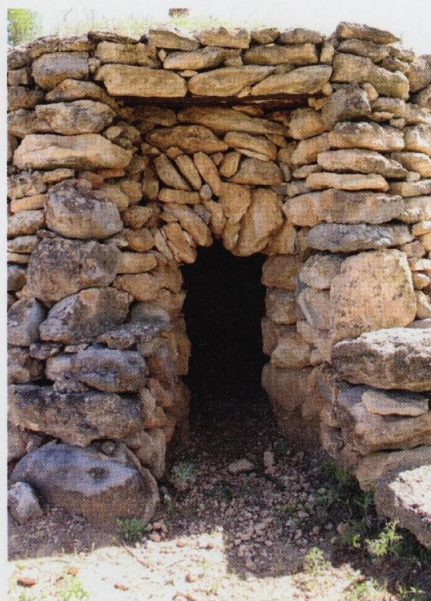
El paisatge construït: la pedra seca

Joan M. Vives i Teixidó

Com a excursionistes tenim contacte amb la pedra, i què no dir dels escaladors! La pedra la veiem, la trepitgem, la toquem... es pot dir que les persones que anem a la muntanya, vivim la pedra. Però de vegades, només «mirem» i no «veiem». Així és possible que ens hagin passat desapercebudes les obres que han fet les generacions que ens han precedit. Ho podem veure arreu; només alguns indrets d'alta muntanya no mostren cap rastre de l'ésser humà, perquè a Catalunya, gairebé tot el territori ha estat ocupat, en algun moment o altre. Això vol dir que hi ha persones que hi han viscut i, sobretot que han treballat per fer l'entorn habitable.

Quan l'home va aconseguir posar una pedra sobre una altra per tal de aconseguir un aixopluc, va començar una tècnica constructiva: la pedra seca. Aquesta tècnica va ser reconeguda per la UNESCO l'any 2018 com a patrimoni cultural immaterial de la humanitat. Aquest reconeixement va ser una petita victòria per a totes aquelles persones i entitats que es dediquen a l'estudi i la conservació de la pedra seca. Si bé, el que es reconeix és la tècnica ancestral que permet bastir construccions sense cap mena de ciment és, de retruc, una mena d'afegit a la lluita en favor de fer valer aquestes construccions.

De fet, la pedra seca és present en les seves diverses manifestacions, arreu de Catalunya i han generat una gran diversitat de paisatges. Vistos amb els ulls actuals els podem trobar estètics i agrada-

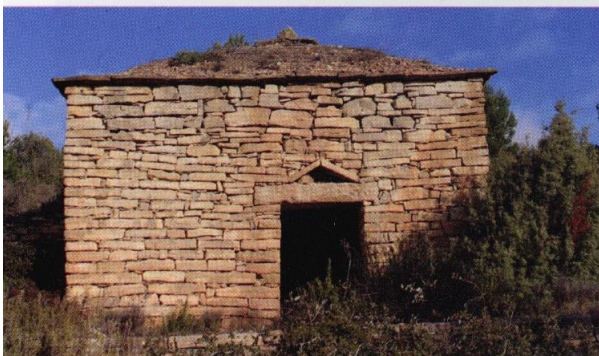
JOAN M. VIVES I TEIXIDÓ

Barraca de pedra seca al camí ral del Masroig a Falset (Priorat).

bles, però no hem d'oblidar que van ser construïts per necessitat d'unes generacions passades que no van tenir una vida tan regalada com la que tenim actualment. Abans, aquests paisatges constituïen uns espais de vida i de treball on es treia el màxim partit dels recursos materials que la natura posava a l'abast.

Les estructures de pedra seca es realitzen en harmonia amb el medi ambient i les tècniques que es fan servir són un exemple de la relació equilibrada entre l'home i la natura.

A la terra baixa i les muntanyes litorals podem veure molts marges i barraques. Aquests elements són els més visibles en aquestes comarques i és una conseqüència de l'increment del conreu de l'olivera i de la vinya. Malgrat el que ens pugui semblar, les comarques pirinenques també tenen moltes construccions de pedra seca. Hi ha diversos arqueòlegs que han excavat en indrets com Núria, Puigpedrós o Aigüestortes, on han indicat troballes de construccions d'època prehistòrica i

JOAN M. VIVES I TEIXIDÓ

Barraca de Torrentbò, ubicada a Castelltallat, a Sant Mateu de Bages.

**La barraca del Clot de la Fou,
al terme de Toses (Ripollès).**

medieval amb ocupacions posteriors que ens fan variar la nostra idea sobre l'ocupació de l'alta muntanya. Per tant, la muntanya, lluny del que ens pot semblar actualment, no és un espai verge. En tot cas és un espai que ha quedat fora de l'activitat humana actual que ha passat a ser, bàsicament, del sector de serveis.

En alguns llocs de muntanya ens pot sobtar l'aparició d'un tram de camí empedrat; això es feia per facilitar el pas en indrets escabrosos i per evitar l'enfangament en d'altres. Són camins fets amb una gran visió del territori; podem dir que són camins intel·ligents que aprofiten els relleus del terreny per facilitar el pas.

De tot això és fàcilment deduïble que tret dels cims més rocosos i escarpats, on no calia anar a cercar res ni tampoc eren productius, a tot arreu podem trobar, malgrat que molts dels indrets s'han omplert de bosc com a conseqüència de l'abandó, mostres de construccions i infraestructures que formen magnífics paisatges de pedra seca i arquitectura tradicional.

De fet, aquests darrers mots són el nom que agrupa les entitats que es dediquen a conservar, preservar i divulgar aquestes construccions. L'APSAT (Associació per a la Pedra Seca i l'Arquitectura Tradicional) és el paraigües on s'acullen entitats, associacions i persones individuals que es dediquen a la pedra seca i l'arquitectura tradicional. Fa més de 20 anys que es va crear i des de llavors, el nombre d'associats ha anat augmentant. També ho ha fet el número de persones que s'interessen per aquests temes. Enguany l'APSAT ha organitzat la XII Trobada de pedra seca i arquitectura tradicional als territoris de parla catalana, un congrés bianual que vol ser un punt de trobada d'estudiosos d'aquests temes, a més de donar a conèixer a la ciutadania aquest pa-

trimoni oblidat i que va desapareixent per l'abandó o quedant enmig de les bosqueries que cada vegada més omplen el nostre territori.

Una altra iniciativa en relació amb la pedra seca és la Setmana de la Pedra Seca, que va néixer el 2020 impulsada per l'Associació per al Desenvolupament Rural Integral (ADRINOC) com a resultat d'una actuació anomenada «Col·labora x paisatge»; actualment està gestionada per l'Associació de Micropobles de Catalunya i l'Ajuntament de Torrebesses. Aquesta proposta, mitjançant la difusió i diferents activitats, vol mostrar la xarxa d'entitats, col·lectius i persones voluntàries que treballen per al manteniment i coneixement de la pedra seca. Un altre dels punts que es vol fomentar són els nous usos i aplicacions de la pedra seca.

No podem deixar de destacar l'exposició «Tota pedra fa paret. La pedra seca a Catalunya», organitzada per la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat i l'APSAT. Des de l'any 2019, aquesta exposició itinerant recorre Catalunya mostrant la diversitat d'elements de pedra seca.

Però la pedra seca no és una relíquia que cal conservar, sinó que és una activitat actual i que pot tenir ús. L'Associació Gremi dels Margers de Catalunya s'encarrega de la formació, de la mateixa manera que ho fan altres associacions a Europa. Així es pot donar un nou ús i sortides de treball per als margers reconeguts per l'associació.

Com a excursionistes també podem participar en aquest coneixement i divulgació. No és estrany que en les vostres sortides ensopegueu amb algun element de pedra seca. A més de la possibilitat d'introduir-lo a Wikipedra (<http://wikipedra.cat-paisatge.net>), un lloc web col·laboratiu que permet a qualsevol persona introduir dades i així augmentar-les, podeu valorar la feina i les hores de treball que es van necessitar per bastir les construccions, així com la intel·ligència en l'aprofitament dels recursos. Un patrimoni humil que mereix ser visible.